

Zaak C-338/24**Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing op grond van artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie****Datum van indiening:**

7 mei 2024

Verwijzende rechter:

Cour d'appel de Rouen (rechter in tweede aanleg Rouen, Frankrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

25 april 2024

Verzoekster in hoger beroep:

LF

Geïntimeerde:

SANOFI PASTEUR S.A.

1. Voorwerp en feiten van het geding:

- 1 Op 20 maart 2003 werd LF, geboren op 7 januari 1980, gevaccineerd met Revaxis, een vaccin tegen difterie, tetanus en poliomyelitis dat wordt geproduceerd door laboratorium Sanofi Pasteur.
- 2 LF verklaart dat zij vanaf 2004 diverse symptomen, infecties en pijn heeft gehad (spijsvertering, keel, schouder, armen, handen, nekpijn, urineweginfecties, pijn in de onderrug en haaruitval) en dat zij zich vanaf 3 december 2005 herhaaldelijk ziek moest melden op haar werk.
- 3 Er zijn diverse medische onderzoeken verricht, waaronder een spierbiopsie van de linkerdeltaspier op 31 maart 2008, waarbij een macrofagische myofasciitis werd aangetoond die wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van aluminiumhydroxide, een adjuvans dat in bepaalde vaccins wordt gebruikt. Van 2 tot en met 5 april 2013 werd LF in het ziekenhuis opgenomen voor deze macrofagische myofasciitis.

- 4 Op 2 juni 2015 heeft LF de zaak voorgelegd aan de commission de conciliation et d'indemnisation des accidents médicaux (commissie voor bemiddeling en schadeloosstelling bij medische incidenten; hierna: „CCI”), die een deskundigenonderzoek heeft gelast.
- 5 In het deskundigenrapport werd vastgesteld dat de toestand van LF op 20 september 2016 was geconsolideerd en dat er geen aanwijzingen waren dat de vaccinatie met Revaxis de pathologie waaraan LF leed, had veroorzaakt. Op 11 januari 2017 heeft de CCI haar verzoek afgewezen.
- 6 Bij akten van 17 en 23 juni 2020 heeft LF onder meer Sanofi Pasteur gedaagd voor de tribunal judiciaire d’Alençon (rechter in eerste aanleg Alençon, Frankrijk) teneinde vergoeding te verkrijgen van de schade die zij door deze vaccinatie heeft geleden. Zij baseerde zich zowel op aansprakelijkheid voor producten met gebreken als op schuldaansprakelijkheid.
- 7 Bij beschikking van 10 juni 2021 oordeelde de rolrechter van de tribunal judiciaire d’Alençon dat de vordering van LF tegen Sanofi verjaard was en wees haar vorderingen af.
- 8 Op 30 juni 2021 heeft LF beroep ingesteld tegen deze beschikking. Bij arrest van 31 mei 2022 heeft de cour d’appel de Caen (rechter in tweede aanleg Caen, Frankrijk) de bestreden beschikking in hoofdzaak bekrachtigd en de vorderingen van LF op grond van aansprakelijkheid voor producten met gebreken en schuldaansprakelijkheid niet-ontvankelijk verklaard.
- 9 Bij arrest van 5 juli 2023 heeft de Cour de cassation (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Frankrijk) het arrest van de cour d’appel de Caen in hoofdzaak vernietigd en de zaak terugverwezen naar de cour d’appel de Rouen.
- 10 Op 18 september 2023 heeft LF de zaak aanhangig gemaakt bij de verwijzende rechter.
- 11 De onderhavige zaak werpt verschillende vragen op over de uitlegging van richtlijn 85/374/EEG van de Raad van 25 juli 1985 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der lidstaten inzake de aansprakelijkheid voor producten met gebreken.
- 12 Om te beginnen rijst de vraag of de aansprakelijkheidsregeling voor producten met gebreken exclusief is. Met andere woorden: kan deze regeling worden gecumuleerd met een andere aansprakelijkheidsregeling, zoals die van de schuldaansprakelijkheid, en is het dus mogelijk om op grond van beide regelingen een vordering in te stellen, zoals LF doet? Vervolgens wordt in de context van de aansprakelijkheid voor producten met gebreken de vraag opgeworpen of de verjaringstermijn van tien jaar van artikel 11 van richtlijn 85/374 het recht op toegang tot de rechter schendt. Ten slotte is er de kwestie van de uitlegging van de verjaringstermijn van drie jaar van de vordering wegens aansprakelijkheid voor producten met gebreken van artikel 10 van de richtlijn, en meer in het bijzonder

de dag waarop deze termijn begint te lopen, met name in het geval van een complexe progressieve pathologie zoals die van LF.

2. Toepasselijke bepalingen:

Unierecht

Richtlijn 85/374/EEG van de Raad van 25 juli 1985 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der lidstaten inzake de aansprakelijkheid voor producten met gebreken

13 Artikel 10 luidt:

„1. De lidstaten bepalen in hun wetgeving dat de vordering tot schadevergoeding uit hoofde van deze richtlijn na drie jaar verjaart. Deze termijn begint te lopen op de dag waarop de eiser kennis kreeg dan wel had moeten krijgen van de schade, het gebrek en de identiteit van de producent.

[...]”

14 Artikel 11 bepaalt:

„De lidstaten bepalen in hun wetgeving dat de rechten die de gelaedeerde aan deze richtlijn ontleent, komen te vervallen na een termijn van tien jaar, te rekenen vanaf de dag waarop de producent het product dat de schade heeft veroorzaakt in het verkeer heeft gebracht, tenzij de gelaedeerde gedurende die periode een gerechtelijke procedure tegen hem heeft ingesteld.”

15 Artikel 13 luidt als volgt:

„Deze richtlijn laat de rechten die de gelaedeerde ontleent aan het recht inzake contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid of aan een op het ogenblik van de kennisgeving van deze richtlijn bestaande speciale aansprakelijkheidsregeling onverlet.”

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie

16 In artikel 52 van het Handvest van de grondrechten is het volgende opgenomen:

„1. Beperkingen op de uitoefening van de in dit Handvest erkende rechten en vrijheden moeten bij wet worden gesteld en de wezenlijke inhoud van die rechten en vrijheden eerbiedigen. Met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel kunnen slechts beperkingen worden gesteld, indien zij noodzakelijk zijn en daadwerkelijk beantwoorden aan door de Unie erkende doelstellingen van algemeen belang of aan de eisen van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

2. *De door dit Handvest erkende rechten die voorkomen in bepalingen van de Verdragen, worden uitgeoefend onder de voorwaarden en binnen de grenzen die door deze Verdragen zijn gesteld.*

3. *Voor zover dit Handvest rechten bevat die corresponderen met rechten welke zijn gegarandeerd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, zijn de inhoud en reikwijdte ervan dezelfde als die welke er door genoemd verdrag aan worden toegekend. Deze bepaling verhindert niet dat het recht van de Unie een ruimere bescherming biedt.”*

17 Artikel 47 van het Handvest bepaalt:

„Recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht

Eenieder wiens door het recht van de Unie gewaarborgde rechten en vrijheden zijn geschonden, heeft recht op een doeltreffende voorziening in rechte, met inachtneming van de in dit artikel gestelde voorwaarden.

Eenieder heeft recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld.

[...]”

Frans recht

Code civil (Frans burgerlijk wetboek)

18 Artikel 1245-16 van de code civil, dat artikel 10 van richtlijn 85/374 omzet, bepaalt:

„De op de bepalingen van deze titel gebaseerde vordering tot schadevergoeding verjaart binnen een termijn van drie jaar die begint te lopen op de dag waarop de eiser kennis kreeg dan wel had moeten krijgen van de schade, het gebrek en de identiteit van de producent.”

19 Artikel 1245-15 van de code civil, dat artikel 11 van richtlijn 85/374 omzet, luidt als volgt:

“Bij gebreke van schuld van de producent vervalt zijn aansprakelijkheid uit hoofde van de bepalingen van dit hoofdstuk tien jaar nadat het product dat de schade heeft veroorzaakt, in het verkeer is gebracht, tenzij de gelaedeerde gedurende die periode een gerechtelijke procedure heeft ingesteld.”

- 20 Artikel 1245-17 van de code civil, dat artikel 13 van richtlijn 85/374 omzet, bepaalt:

„De bepalingen van dit hoofdstuk laten de rechten die de gelaedeerde ontleent aan het recht inzake contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid of aan een speciale aansprakelijkheidsregeling onverlet.

De producent blijft aansprakelijk voor de gevolgen van zijn onrechtmatige daad en van die van de personen voor wie hij verantwoordelijk is.”

- 21 In artikel 1240 van de code civil is bepaald:

„Hij die door een daad die hem kan worden toegerekend een ander schade toebrengt, is verplicht deze schade te vergoeden.”

3. Standpunt van partijen:

Verzoekster in hoger beroep

Over het exclusieve karakter van de aansprakelijkheidsregeling voor producten met gebreken

- 22 LF betoogt dat zij Sanofi Pasteur aansprakelijk kan stellen op grond van zowel aansprakelijkheid voor producten met gebreken in de zin van de artikelen 1245 en volgende van de code civil als schuldaansprakelijkheid in de zin van de artikelen 1240 en 1241 van hetzelfde wetboek. Ondanks talrijke waarschuwingen over de gevolgen van haar vaccin met aluminium, heeft Sanofi Pasteur nadat Revaxis op de markt was gebracht namelijk niet gereageerd en geen enkel onderzoek of controle verricht, op basis waarvan LF met kennis van zaken had kunnen beslissen of zij zich wilde laten vaccineren, aangezien het geen verplichte vaccinatie betrof.

- 23 Er is dus sprake van schuld van Sanofi Pasteur, die losstaat van het veiligheidsgebrek van het product.

Over de verjaring van de vordering van LF wegens aansprakelijkheid voor producten met gebreken

- 24 LF betoogt dat de verjaringstermijn van tien jaar van artikel 1245-15 van de code civil in strijd is met artikel 6, lid 1, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, aangezien deze termijn haar het recht op toegang tot de rechter zou ontnemen, hoewel haar pathologie complex en progressief is.

- 25 Richtlijn 85/374, die in de artikelen 1245 en volgende van de code civil is omgezet, is niet aangepast op het vlak van gezondheid en vergoeding van letselschade. De termijn van tien jaar kan slechts beginnen te lopen op de dag

waarop LF objectief kennis kreeg van haar rechten, in casu 17 oktober 2016, de datum waarop het deskundigenrapport is ingediend.

Over de verjaringstermijn van de vordering van LF

- 26 LF betoogt dat de verjaringstermijn van drie jaar van artikel 1245-16 van de code civil pas begint te lopen vanaf de dag waarop zij kennis kreeg van de schade, en aangezien zij letselschade heeft geleden die het gevolg is van een progressieve pathologie, is dat de datum van haar consolidatie.

Geïntimeerde

Exclusieve karakter van de aansprakelijkheidsregeling voor producten met gebreken

- 27 Sanofi Pasteur stelt dat myofasciitis een ontstekingsreactie van het spierweefsel is, die gelokaliseerd is op de plaats waar het vaccin is geïnjecteerd, en deskundigen hebben nooit een verband gelegd tussen de door LF aangevoerde aandoeningen en de vaccinatie met Revaxis. De meningen waarop LF zich baseert om het tegendeel te beweren, zijn afkomstig uit een minderheidsleer.
- 28 De onrechtmatige daad die LF haar verwijt – namelijk dat zij niet voldoende waakzaam is geweest of niet voldoende toezicht heeft gehouden op haar product nadat het op de markt was gebracht – staat niet los van het vermeende veiligheidsgebrek in het kader van de aansprakelijkheid voor producten met gebreken, die in casu als enige van toepassing is, zodat de vordering van LF wegens schuldaansprakelijkheid niet-ontvankelijk is.
- 29 Sanofi Pasteur betoogt dat volgens rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie uitsluitend de aansprakelijkheidsregeling voor producten met gebreken van toepassing is in geval van een vordering die is gebaseerd op schending van de veiligheidsverplichting, en dat deze regeling overigens van openbare orde is.
- 30 De rechtspraak van de Cour de cassation op dit gebied, die met name voortvloeit uit verschillende arresten van 15 november 2023, noopt tot het stellen van een prejudiciële vraag over dit punt.

Over de verjaring van de vordering van LF wegens aansprakelijkheid voor producten met gebreken

- 31 De aansprakelijkheid van Sanofi Pasteur is vervallen, aangezien meer dan tien jaar zijn verstreken sinds zij haar vaccin op de markt heeft gebracht, met dien verstande dat LF op 20 maart 2003 is gevaccineerd en de door haar gestelde klachten binnen de periode van tien jaar zijn ontstaan. Deze bepaling vloeit voort uit artikel 11 van richtlijn 85/374, die in overeenstemming is met het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele

vrijheden, welk artikel is omgezet in artikel 1245-15 van de code civil en van toepassing is op vaccins en gezondheidsproducten.

Over de verjaringstermijn van de vordering van LF

- 32 Sanofi Pasteur betoogt dat de vordering van LF is verjaard op grond van artikel 1245-16 van de code civil, dat niet verwijst naar de consolidatiedatum maar naar de dag waarop de gelaedeerde kennis heeft gekregen van de schade, waarbij wordt opgemerkt dat LF geen progressieve pathologie heeft volgens de deskundigen die haar hebben onderzocht, dat zij de consolidatiedatum hebben vastgesteld op 20 september 2016 en dat LF deze consolidatiedatum niet betwist.

4. Beoordeling door de cour d'appel de Rouen

Exclusieve karakter van de aansprakelijkheidsregeling voor producten met gebreken

- 33 Bij arrest van 25 april 2002, González Sánchez (C-183/00, EU:C:2002:255), heeft het Hof van Justitie voor recht verklaard:

„25 Hieruit volgt, dat de beoordelingsmarge waarover de lidstaten beschikken om de aansprakelijkheid voor producten met gebreken te regelen, volledig door de richtlijn zelf wordt bepaald en moet worden afgeleid uit haar bewoordingen, doelstelling en opzet.

26 Dienaangaande zij om te beginnen opgemerkt dat de richtlijn, zoals uit de eerste overweging van de considerans blijkt, door het instellen van een geharmoniseerd stelsel van burgerlijke aansprakelijkheid van producenten voor door gebrekkige producten veroorzaakte schade, beantwoordt aan de doelstelling de onvervalste mededinging tussen de marktdeelnemers te waarborgen, het vrij verkeer van goederen te vergemakkelijken, en verschillen in het niveau van de consumentenbescherming te vermijden.

27 Ten tweede dient te worden vastgesteld dat de richtlijn, anders dan bijvoorbeeld richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (PB L 95, blz. 29), geen enkele bepaling bevat die de lidstaten expliciet toestaat om inzake de door de richtlijn geregelde kwesties strengere maatregelen vast te stellen ter verhoging van het beschermingsniveau van de consumenten.

28 In de derde plaats dient te worden opgemerkt, dat het feit dat de richtlijn in bepaalde afwijkingen voorziet of op bepaalde punten naar het nationale recht verwijst, niet betekent dat de harmonisatie op de punten die zij regelt niet volledig is.

29 Zo staan de artikelen 15, lid 1, sub a en b, en 16 van de richtlijn de lidstaten weliswaar toe van de door de richtlijn vastgelegde regels af te wijken, maar deze

afwijkingmogelijkheden hebben enkel betrekking op limitatief opgesomde punten en zijn strikt omschreven. Bovendien zijn zij met name onderworpen aan voorwaarden van evaluatie met het oog op een verdere harmonisatie, waar uitdrukkelijk naar wordt verwezen in de voorlaatste overweging van de considerans van de richtlijn. Richtlijn 1999/34/EG van het Europees Parlement en de Raad van 10 mei 1999 tot wijziging van richtlijn 85/374 (PB L 141, blz. 20), die landbouwproducten in het toepassingsgebied van de richtlijn heeft opgenomen en aldus de door artikel 15, lid 1, sub a, van laatstbedoelde richtlijn gecreëerde optie heeft geschrapt, vormt in dit opzicht een voorbeeld van dit systeem van evolutieve harmonisatie.

30 In deze omstandigheden kan artikel 13 van de richtlijn niet aldus worden uitgelegd, dat het de lidstaten de mogelijkheid laat om een algemeen aansprakelijkheidsstelsel inzake gebrekkige producten te handhaven dat verschilt van het stelsel van de richtlijn.

31 De verwijzing in artikel 13 van de richtlijn naar de rechten die de gelaedeerde ontleent aan het recht inzake contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid, moet aldus worden uitgelegd, dat het door de genoemde richtlijn ingevoerde stelsel, op grond waarvan de gelaedeerde volgens artikel 4 schadevergoeding kan vragen wanneer hij de schade, het gebrek van het product en het oorzakelijk verband tussen dit gebrek en de schade bewijst, niet de toepassing uitsluit van andere stelsels van contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid die op een andere grondslag berusten, zoals de aansprakelijkheid wegens verborgen gebreken of onrechtmatige daad.

32 Ook de verwijzing in het genoemde artikel 13 naar de rechten die de gelaedeerde ontleent aan een op het ogenblik van de kennisgeving van de richtlijn bestaande bijzondere aansprakelijkheidsregeling moet, gelet op de dertiende overweging, derde zinsdeel, van de considerans van de richtlijn, aldus worden begrepen dat zij betrekking heeft op een tot een bepaalde productiesector beperkte regeling (zie arresten van heden, Commissie/Frankrijk, C-52/00, Jurispr. blz. I-3827, punten 13-23, en Commissie/Griekenland, C-154/00, Jurispr. blz. I-3879, punten 9-19).

33 Daarentegen moet ervan worden uitgegaan, dat een stelsel van aansprakelijkheid van de producent, dat op dezelfde grondslag berust als het door de richtlijn ingevoerde stelsel en niet tot een bepaalde productiesector is beperkt, niet onder een van de aansprakelijkheidsregelingen valt waar artikel 13 van de richtlijn naar verwijst. Deze bepaling kan in een dergelijk geval dus niet worden aangevoerd ter rechtvaardiging van de handhaving van nationale bepalingen die een grotere bescherming bieden dan deze van de richtlijn.

34 Op de gestelde vraag dient dan ook te worden geantwoord, dat artikel 13 van de richtlijn aldus moet worden uitgelegd, dat de rechten die de wetgeving van een lidstaat aan slachtoffers van door gebrekkige producten veroorzaakte schade verleent krachtens een algemene aansprakelijkheidsregeling die op dezelfde

grondslag berust als de door de richtlijn ingevoerde regeling, beperkt of geringer kunnen zijn ingevolge de omzetting van de richtlijn in het interne recht van de betrokken staat.”

34 Tot 15 november 2023 verklaarde de Cour de cassation dat de aansprakelijkheidsregeling voor producten met gebreken die niet bestemd zijn voor beroepsmatig gebruik noch voor dergelijk gebruik worden aangewend, de toepassing van andere contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheidsregelingen weliswaar niet uitsloot, maar alleen op voorwaarde dat deze op andere grondslagen berusten dan een veiligheidsgebrek van het omstreden product, zoals de aansprakelijkheid wegens verborgen gebreken of onrechtmatige daad.

35 In verschillende arresten van 15 november 2023 (22-21.174, 178, 179, 180) oordeelde de Cour de cassation dat *„de gelaedeerde van schade die wordt toegeschreven aan een product met gebreken op grond van de tweede van deze wetteksten [1240 van de code civil] een aansprakelijkheidsvordering tegen de producent kan instellen, indien hij aantoont dat zijn schade het gevolg is van een onrechtmatige daad van de producent, zoals het in het verkeer houden van het product waarvan hij weet dat het een gebrek heeft of het niet nakomen van zijn zorgvuldigheidsplicht met betrekking tot de risico's van het product.”*

36 De vraag rijst dus hoe de regel van artikel 13 van richtlijn 85/374 moet worden uitgelegd. De cour d'appel zal op dit punt de eerste prejudiciële vraag voorleggen aan het Hof.

Verjaring van de vordering van LF wegens aansprakelijkheid voor producten met gebreken

37 Het door LF aangevoerde middel betwist dat artikel 1245-15 van de code civil, die een Europese richtlijn omzet, verenigbaar is met het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Een nationale rechter wordt dus verzocht om de verenigbaarheid te beoordelen van een Europese richtlijn, die een supranationale normatieve waarde heeft krachtens artikel 288 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, met artikel 47 van het Handvest van de grondrechten.

38 Aangezien noch het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, noch het Handvest van de grondrechten, noch het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden voorziet in regels voor wanneer beide rechtsstelsels in collisie komen, moet dit punt worden voorgelegd aan het Hof van Justitie. De cour d'appel zal in dit verband de tweede prejudiciële vraag voorleggen aan het Hof.

Verjaringstermijn van de vordering van LF

39 Op dit punt verwijst de cour d'appel naar artikel 10 van richtlijn 85/374 en naar artikel 1245-16 van de code civil, dat artikel 10 omzet.

- 40 De cour d’appel herinnert eraan dat de Cour de cassation in het verwijzingsarrest heeft geoordeeld dat ingevolge artikel 1245-16 van de code civil de op de artikelen 1245 en volgende van dit wetboek gebaseerde vordering tot schadevergoeding verjaart binnen een termijn van drie jaar die begint te lopen vanaf de dag waarop de eiser kennis kreeg dan wel had moeten krijgen van de schade, het gebrek en de identiteit van de producent. In dit verband heeft de Cour de cassation geoordeeld dat in het geval van lichamelijk letsel de dag waarop de eiser kennis kreeg van de schade moet worden aangemerkt als de consolidatiedatum, hetgeen de enige datum die de eiser in staat stelt de omvang van zijn schade te bepalen. In het geval van een progressieve pathologie, die het onmogelijk maakt om een consolidatiedatum vast te stellen, kan de verjaringstermijn van voornoemde wettekst niet beginnen te lopen.
- 41 Op dit punt verweet de Cour de cassation de cour d’appel de Caen dat het de vorderingen van LF wegens aansprakelijkheid voor producten met gebreken niet-ontvankelijk heeft verklaard op grond van het feit dat LF in 2013 meerdere onderzoeken en controles had ondergaan voor verschillende pathologieën, waarvan de meeste zich hadden voorgedaan tussen 2004 en 2007, en dat zij dus uiterlijk op 15 oktober 2013, de dag van het laatste medische onderzoek, precieze kennis had van haar schade.
- 42 De Cour de cassation is van oordeel dat de cour d’appel de Caen haar uitspraak geen rechtsgrondslag heeft gegeven door dit aldus vast te stellen zonder te onderzoeken of de schade van LF geconsolideerd was en, zo niet, of haar toestand progressief was zodat geen sprake kon zijn van consolidatie.
- 43 De cour d’appel de Rouen wijst erop dat de uitlegging die is gegeven aan artikel 1245-16 van de code civil, dat artikel 10 van richtlijn 85/374 omzet, „*de dag waarop de eiser kennis kreeg dan wel had moeten krijgen van de schade*” gelijkstelt aan de consolidatiedatum. Aangezien consolidatie wordt gedefinieerd als het moment waarop de toestand van het slachtoffer van de letselschade niet meer aan verandering onderhevig is, volgt hieruit dat bij een progressieve pathologie als gevolg van een product met gebreken, de verjaringstermijn waarin deze twee wetteksten voorzien niet kan beginnen te lopen.
- 44 De vraag naar de uitlegging van de regel van artikel 10 van richtlijn 85/374 moet dan ook worden voorgelegd aan het Hof van Justitie. In deze context zal de cour d’appel de derde prejudiciële voorleggen aan het Hof.

5. Prejudiciële vragen:

- 45 De cour d’appel verzoekt het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:
- 1) Moet artikel 13 van richtlijn 85/374/EEG van 25 juli 1985, zoals uitgelegd in het arrest van 25 april 2002 (Maria Victoria Gonzalez Sanchez/Medicina Asturiana SA. C-183/00), volgens hetwelk de gelaedeerde zich kan beroepen op

andere contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheidsregelingen die op een andere grondslag berusten dan die welke in de richtlijn zijn vastgesteld, aldus worden uitgelegd dat de gelaedeerde van een product met gebreken op grond van de algemene schuldaansprakelijkheidsregeling vergoeding van zijn schade kan vorderen van de producent door zich met name te beroepen op het feit dat het product in het verkeer is gehouden, dat de zorgvuldigheidsplicht met betrekking tot de risico's van het product niet in acht is genomen of, meer in het algemeen, dat sprake is van een veiligheidsgebrek van het product?

2) Is artikel 11 van richtlijn 85/374/EEG van 25 juli 1985, volgens hetwelk de rechten die de gelaedeerde aan de richtlijn ontleent, komen te vervallen na het verstrijken van een termijn van tien jaar, die begint te lopen op de dag waarop het product dat de schade heeft veroorzaakt in het verkeer is gebracht, in strijd met artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, aangezien hierdoor een gelaedeerde die progressieve schade heeft geleden als gevolg van een product met gebreken, het recht op toegang tot de rechter wordt ontnomen?

3) Kan artikel 10 van richtlijn 85/374/EEG van de Raad van 25 juli 1985 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der lidstaten inzake de aansprakelijkheid voor producten met gebreken, waarin is bepaald dat de verjaringstermijn van drie jaar ingaat op „de dag waarop de eiser kennis kreeg dan wel had moeten krijgen van de schade”, aldus worden uitgelegd dat deze termijn pas kan beginnen te lopen vanaf de dag waarop de volledige omvang van de schade bekend is, in het bijzonder door een consolidatiedatum vast te stellen die wordt gedefinieerd als het moment waarop de toestand van het slachtoffer van het lichamelijk letsel niet langer progressief is, zodat in het geval van een progressieve pathologie de verjaringstermijn niet begint te lopen, en niet op de dag waarop de schade die in verband met het product met gebreken is ontstaan, ongeacht de verdere ontwikkeling ervan, definitief is ontstaan?